

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Yleiskuva, joka tekstistä muodostui, oli monella tapaa ansiokas ja monipuolinen. Teksti on hyvin tiivistetty ja sisältää paljon hyödyllistä informaatiota.

Kehittämisen ja viimeistelyn paikkojakin kuitenkin löytyi. Teksti on hyvin ihmiskeskeinen. Tämän päivän tutkimuskeskustelussa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa tavataan viitata muihinkin eliölajeihin kuin ihmislajeihin: kumppanilajeihin sekä yhdessä näiden kanssa muodostuneisiin ekosysteemeihin. Kulttuuriperintö on erityisen keskiössä alkuperäiskansoilla, mutta myös muilla suomalaisilla olennainen osa ympäristösuhdetta ja elinolosuhteita. Kyseiset elinolosuhteet ovat muuttumassa, ja tutkijat (Pauly 1995) puhuvat ns. elinolosuhteiden liukuvien perustasojen syndroomasta ja ylisukupolvisesta muistinmenetyksestä. Käsitteillä viitataan ympäristönmuutoksen hitauteen, jonka seurauksena yksikään sukupolvi ei ehdi elinaikanaan havaita elinolojen huononemisen vakavuutta. Huononeminen kiihtyy, ja nyt muutoksia kyetään jo havaitsemaan – tämä keskustelu on mielestäni merkittävä asia esille nostettavaksi strategiassa, joka käsittelee kestävästä tulevaisuudesta ja hyvää elämää.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Hyvästä elämästä ja siihen liittyvistä kulttuurisidonnaisista periaatteista samoin kuin ekosysteemitason tarkasteluista lukisi mielellään enemmän kuin mitä teksti nyt tarjoaa. Hyvä elämä ei ole mahdollista pelkästään ihmislajeille tai ihmisyksilöille; vaikka käsite viittaakin ihmisen näkökulmaan. Hyvä elämä, ubuntu, buen vivir, on myös tiheä käsite, josta alkuperäiskansat antavat eri kuvan kuin länsimainen kulutuskeskeinen elämäntapa.

Luonnosteksti ei sisällä paljoakaan käsitteiden määritelmiä. Se on valitettavaa, sillä tekstissä käytetään useita käsitteitä, jotka eri lukijat käsittävät eri tavalla. Kulttuuri? Kestävyys? Sosiaalinen kestävyys? Jotta strategia olisi inklusiivinen ja täsmällinen, se voisi määritellä kaikki abstraktit käsitteet. Käytännön esimerkit sopisivat hyvin käsitelmäärittelyjen yhteyteen.

Kommenttinne lukuun 5.1

"Tallennetin ja suojellun" kulttuuriperinnön ohella puhuisin enemmän "elävästä ja uusiutuvasta kulttuuriperinnöstä.

Museoita voitaisiin tarkastella laajemminkin kuin säilyttämisen ja saavuttamisen näkökulmista.

Kommenttinne lukuun 5.2

Pääotsikko erottelee kulttuuriperinnön ja luonnon, mitä en pidä kokonaiskestävänä lähtökohtana. Erinomaista, että huomiota kiinnitetään kulttuuriympäristöjen kestäväan käyttöön ja hoitamiseen. Esille voitaisiin nostaa vahvemmin myös ns. kiinteistöjalostuksen tavoitteiden uhat kulttuuriympäristöjen ajallisten kerrostumien suojelemisessa eli eri toimijoiden vastuualueiden yhteensovittamisen haasteet.

Vastuualueiden koordinoinnista ja siihen liittyvistä vastuista lukisi mielellään. Rakennetun kulttuuriperinnön kohtalo esimerkiksi Valtiovarainministeriön ohjaaman liikelaitoksen, Senaatti-kiinteistöjen hallinnassa olevan valtion kiinteistövarallisuuden kulttuurisesti kestävä tulevaisuus kiinnostaa. Antavatko strategia tai sen toimeenpanosuunnitelma osviittaa ja toimintamalleja monialaiseen ja osallistavaan kulttuuri-, asuin- ja elinympäristöjen suunnitteluun, kehittämiseen ja ennen kaikkea arvottamiseen? (Ks. esim. Anu Soikkelin katsausartikkeli Kulttuurintutkimuslehdessä tältä vuodelta; siinä avataan myös käänteisarvottamisen prosessia, eli arvon poistamista rakennukselta, joka halutaan purkaa).

Kommenttinne lukuun 5.3

Korjausrakentamisen koulutuksen ja osaamisen turvaaminen on tärkeä nosto. Kestävä tulevaisuus merkitsee purkamisen ja uuden rakentamisen välttämistä aina kun se on mahdollista; kaiken uudisrakentamisen täytyy olla lähes 100%:sti kierrätyskelpoista.

Tekstin luonne yleistajuisena tekstinä perustellee tutkimukseen tehtyjen viitteiden puuttumisen, mutta sen sijaan kevyempiin selvityksiin kuitenkin saatetaan viitata itse tekstissäkin. Onko tarkoitus kirjoittaa strategia ilman tutkijoiden panosta tutkimustiedon tuottajina? Kulttuuriperintöä koskevan tutkimuksen tuottajaksi nostetaan (s.40) esimerkiksi taidekorkeakoulut, mutta unohdetaan mm. historioitsijat, kansantieteilijät, , politiikantutkijat, antropologit ja sosiologit.

Kommenttinne lukuun 5.4

Myös matkailutoimijoiden roolia kannattaisi avata tarkemmin, ja myös haastaa, sillä kulttuuri- ja matkailualan toimijoiden välisen yhteistyön puute näkyy sekä matkailutoiminnan kestävyudessa (tai sen puutteessa) että yhteensovittamisen ongelmissa palvelutuotannon ja kulttuuristen merkitysten ymmärtämisen ja jakamisen välillä. Myöskään matkailutulot eivät jakaannu alueellisesti tai

paikallisesti tasapuolisesti kulttuuriympäristön ja kulttuuripalvelujen tarjoajien ja matkailupalveluiden tarjoajien kesken. (Ks. esim. MaMoMi-raportti 2020).

Kulttuuriperinnön ja -ympäristöjen matkailullistamisen ylilyöntejä saatetaan todistaa kovan ja pehmeän brändäämisen tuloksina, joiden myötä paikkojen imagoa rakennetaan festivalisoimalla ja festivalisoinnin edellyttämällä kovalla eli rakennettavalla infralla: mahdollisimman suurilla esiintymisareenoilla, parkkialueilla ja maailmantähdillä paikallisten taiteilijoiden sijasta (Lähdesmäki 2016). Millaista toimintamallia strategia olisi suositellut esimerkiksi Aavasaksan laelle kansallismaiseman katselupaikalle, johon kunnan elinvoimaisuuden ehdoilla rakennettiin kesällä 2022 näkymää peittävä raskas katsomokatos esiintyviä taiteilijoita varten? Tai miten strategia tai sen toimintasuunnitelma neuvoo koordinoimaan samassa paikassa sijaitsevan ns. Keisarinmajan kunnostamista – kyse ei ole pelkästään kiinteistöomaisuuden hallinnasta vaan myös kulttuuriperinnön vaalimisesta ja suojelemisesta.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Sivulla 28 kirjoitetaan ”arvojen ja arvostusten muuttumisesta”, joka tulee ”tunnistaa”. Tunnistamisen lisäksi kulttuuriperintöön ja -ympäristöihin liittyvät arvot ja arvostukset tulee myös tunnustaa (Anerkennung), ja niitä tulee osata tarvittaessa kunnioittaa – ja säilyttää niitä edustavat artefaktit, käytännöt ja ympäristöt.

”Kestävä tulevaisuus” on hankala käsite: kestävyyshän on järkevä ajatella tulevaisuudessa vallitsevaksi ihannetilaksi, jota kohti pyritään vastuullisin toimenpitein tässä ja nyt, joten kestävä tulevaisuus ja hyvä elämä unohtaa vastuullisuutta edeltävän nykyhetken esivaiheen.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

Kulttuuriperintö kyllä määritellään (s. 12), mutta sen pohjalta ei syntynyt kovinkaan jäsentynyttä ja kirkasta kuvaa määritellystä ilmiöstä.

Kulttuuriperintö ei ole arkinen termi, jonka kaikki ymmärtäisivät samalla tavalla. Perinnön kerrotaan em. määritelmässä kertovan ”muutoksesta” – ei siis jatkuvuudesta tai pysyvyydestä? – ja sitä ”uudistetaan, säilytetään ja siirretään”. Sitä ei siis eletä ja koeta tässä ja nyt, ja esimerkiksi tueta ja kasvateta tulevien sukupolvien elinolojen ja hyvän elämän tueksi? Ylipäätään puhe säilyttämisestä, siirtämisestä ja hyödyntämisestä hallitsee tekstissä arjessa elämisen ja kokemisen tapojen sijasta. Syntyy kuva korkeakulttuuriin luettavien esineiden muodostamasta kulttuuriperinnöstä.

Onneksi myös rakennettu kulttuuriympäristö ja kulttuuriperintö huomioidaan myöhemmin. (s. 32-33).

Tekstissä käytetään usein sanaa ”moninainen”: esimerkiksi ”moninainen yhteiskunta”. Moninainen on kenties sanana turhankin moninainen merkityksiltään; monialainen, moniarvoinen tai moninäkökulmainen olisivat selkeämpiä.

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidätkö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Toimeenpanosuunnitelma on tärkeä laatia, ja mahdollisimman monialaisen asiantuntemuksen vuorovaikutus kiinnittää prosessin kuluessa kulttuuriperinnön laajempaan elinolosuhteiden huononemiseen ja hyvän elämän tarkastelemiseen ihmisen ja kumppanilajien jakamana olosuhteena. Ihmislaji ei voi selvitä ympäristönmuutoksesta, elleivät muutkin lajit selviä. Kestävä tulevaisuus edellyttää kokonaiskestäviä toimenpiteitä tällä hetkellä.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

Sidosryhmien laajaa määritelmää ja aktiivista osallistumista ja osallistamista vastuullisen ympäristösuunnittelun prosesseissa. Myös luonnon entiteetit tarvitsevat edustajansa.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Myös matkailutoimijoiden roolia kannattaisi avata tarkemmin, ja myös haastaa, sillä kulttuuri- ja matkailualan toimijoiden välisen yhteistyön puute näkyy sekä matkailutoiminnan kestävydessä (tai sen puutteessa) että yhteensovittamisen ongelmissa palvelutuotannon ja kulttuuristen merkitysten ymmärtämisen ja jakamisen välillä. Myöskään matkailutulot eivät jakaannu alueellisesti tai paikallisesti tasapuolisesti kulttuuriympäristön ja kulttuuripalvelujen tarjoajien ja matkailupalveluiden tarjoajien kesken. (Ks. esim. MaMoMi-raportti 2020). Matkailututkimus kannattaa integroida mahdollisimman monitieteellisesti ja -alaisesti strategian valmisteluun.

Veijola Soile
Lapin yliopisto - Matkailun kulttuuritutkimus, Matkailututkimus,
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta